

Gustaw Michał Akartel

Specjalizacje złodziejskie w świetle quasi-semantyzmów : (na materiale polskiego i rosyjskiego żargonu przestępczego)

Acta Polono-Ruthenica 16, 287-296

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Gustaw Michał Akartel
Katowice

Specjalizacje złodziejskie w świetle quasi-semantyzmów (na materiale polskiego i rosyjskiego żargonu przestępczego)

Powszechnie znane słowniki polskiego i rosyjskiego podstandardu językowego, jak również żargonu przestępczego (*Słownik polszczyzny potocznej* [1], *Słownik tajemnych gwar przestępczych* [2], *Słownik argotyzmów* [3], *Словарь тюремно-лагерно-блатного жаргона (речевой и графический портрет советской тюрьмы)* [4], *Словарь блатного воровского жаргона* [5], *Толковый словарь лагерно-воровского языка* [6], *Русская феня* [7], *Словарь русского арго* [8], *Слова, с которыми мы все встречались. Толковый словарь русского общего жаргона* [9], *Большой словарь русского жаргона* [10]) zawierają pokazną ilość jednostek leksykalnych nazywających złodzieja.

Nominacja fachu złodziejskiego obejmuje zarówno jednostki oznaczające złodzieja jako takiego, np. *doktor, lis, smolarz; кучер, рыболов* i in., jak również jednostki bardziej szczegółowe, uwarunkowane specjalizacją złodziejską (złodziej kieszonkowy, złodziej samochodowy, złodziej wyrobów jubilerskich, złodziej rzeczy o niskiej wartości itd.), oraz nominacje związane ze stopniem profesjonalnego zaawansowania (złodziej młodociany, złodziej początkujący, złodziej doświadczony), miejscem uprawiania procederu złodziejskiego (mieszkania, piwnice, metro, sklepy itd.) i in.

Nominacje rozpatrywane w niniejszym artykule klasyfikuję jako quasi-semantyzmy – odpowiednik neosemantyzmów, powstających i funkcjonujących na poziomie języka normatywnego. Zastosowanie takiej klasyfikacji wydaje się być uzasadnione, gdyż podkreśla ona fakt, iż mamy do czynienia nie z językiem normatywnym, ale z podstandardem językowym, który przysposabia jednostki leksykalne z normatywnego uzusu językowego, poprzez derywację semantyczną do ich odmiennego funkcjonowania w socjolektach.

Żargony, tudzież gwary złodziejskie, jako konkretna realizacja języka nie-normatywnego, czerpały (i czynią to nadal) z języka ogólnonarodowego jednostki leksykalne odzwierciedlające konkretny odcinek rzeczywistości (nazwy zwierząt,

roślin, przedmiotów codziennego użytku itp.) i na podstawie asocjacji poddawały ich semantykę modyfikacji dla osiągnięcia zamierzonego rezultatu – chodzi o jasny i klarowny komunikat dla tzw. niewtajemniczonych. Ten komunikat ma na celu odzwierciedlenie rzeczywistości nie za pomocą właściwych żargonizmów (*chawira* ‘ prostytutka’, *froin* ‘ głupiec’, *manus* ‘ paser’; *лыха* ‘ kobiece narządy płciowe’, *ребрук* ‘ oszust’, *сябер* ‘ współnik’ itd.), niezrozumiałych dla osób spoza danego kręgu socjolektycznego, ale jednostek, których semantyka jest zakorzeniona w świadomości ogółu, co daje pewność, że takie nominacje będą właściwie odkodowane.

Tym samym quasi-semantyzmy rozumiemy jako neosemantyzmy występujące na innym poziomie językowym niż poziom źródłowy. W naszym przypadku dawcą jest język normatywny, a biorcą podstandard językowy (socjolekty – żargony, slang, argot, język pospolity).

Zakwalifikowanie danej jednostki leksykalnej jako quasi-semantyzmu nie zawsze jest proste. Sama formalna zbieżność quasi-semantyzmu z daną jednostką w języku normatywnym nie przesądza jeszcze o zaistnieniu modyfikacji semantycznej, np. ros. *ботвинник* w żargonie przestępczym oraz w argot oznacza zarówno straganiarza i złodzieja okradającego stragany, jak i prymusa, kujona. W poczet quasi-semantyzmów zakwalifikować można tylko *ботвинник* ‘ prymus, kujon’, gdyż jest to niewątpliwie formacja utworzona od nazwiska słynnego szachisty M. Botwinnika. Z kolei *ботвинник* ‘ straganiarz; złodziej okradający stragany’ quasi-semantyzmem już nie jest, gdyż tę formację należy uznać za rezultat sufiksacji na gruncie podstandardu językowego, gdzie wyrazem fundującym jest *ботва* ‘ nać, natka; botwina/boćwina’ mająca bezpośredni związek ze straganem. Także polska konstrukcja *szpilman* ‘ złodziej kieszonkowy’ nie ma żadnych związków semantycznych ze znaną postacią W. Szpilmanem, ponieważ jest prawdopodobnie rezultatem złożenia, już na gruncie żargonu złodziejskiego, *szpil(a)* ‘ nóż’ + *-man*. W poczet quasi-semantyzmów nie zakwalifikujemy również takich jednostek, jak np. *автор* ‘ złodziej cieszący się autorytetem’, *абортник* ‘ koniokrad’, *маршрутник* ‘ złodziej kradnący w pociągach’; *dmuchacz*, *nowak* ‘ nowy, początkujący złodziej’ i in., gdyż są one rezultatem zabiegów słowotwórczych już na gruncie podstandardu językowego, w naszym przypadku ucięcia (*автор/итет*), sufiksacji (*маршрут + -ник*; *dmuch/ać* ‘ kraść’ + *-acz*; *now/y* + *-ak*). Z kolei wyraz *абортник* pochodzi z gwary odeskiej, i nie ma nic wspólnego z *aborcją* (*аборт + -ник*), jak mogłoby się wydawać, lecz jest konstrukcją od familiarnego pozdrowienia osoby o nazwisku Bortnik (– *A, Бортник! Издрасьте вам!* [11]), która miała coś wspólnego z kradzieżą koni.

Powyższe przykłady uzmysławiają, że analiza jednostek leksykalnych funkcjonujących na poziomie podstandardu językowego jest podstępna.

Rzeczą charakterystyczną rozpatrywanych specjalizacji złodziejskich w postaci quasi-semantyzmów jest to, że na poziomie języka normatywnego ich pierwotna semantyka jest, w większości przypadków, pozbawiona ekspresji. Wyjątek stanowią konstrukcje zmodyfikowane za pomocą sufiksów (*gzymśik, konik, tatuś, wiaterek; собачка* i in.). Z kolei po modyfikacji semantycznej na poziomie podstandardu językowego, jak będzie można zauważyć, większość jednostek charakteryzuje się pewną dozą ekspresji, a niektóre wręcz eksplodują ekspresją.

Złodziej jako taki w żargonie przestępczym cieszy się dość dużym powodzeniem. Świadczy o tym znacząca liczba quasi-semantyzmów, które są przedmiotem niniejszych rozważań. Wiele z tych formacji jest polisemicznych, gdyż jednocześnie nazywają złodzieja, jak i włamywacza, np: *agent, ajent, artysta, bankier, cep* ‘złodziej ze wsi’, *darmozjad, doktor, facet, folk, fryzjer, gigant, hydraulik, inteligent, inteligenciak, kanarek, katarzyniarz, kinder, kłajster, kolejarz, konduktor, koniarz, kosiarz, kowboj, krakowiak* ‘złodziej krakowski’, *księżyc, laska, lisek, loch, lepek/lebek, łowczy, motyl, motylek* (*motyle* – grupa złodziejska), *pszczola, puchacz, robot, robotnik, technik, skoczek, smok, smolarz, specjalista, sprytny, stojak, symulant, ściągacz, turysta, urzędnik, walet, waluciarz, waźniak, wiaterek, żeniec; босяк, кассир, конёк, кучер, мазурик, медвежатник, музыкант, настоящий, рабочий, рыболлов, свой, слесарь, технарь, труженник* ‘notoryczny włamywacz’ i in.

Nazwy rozpatrywanych specjalizacji złodziejskich, jak można się domyślić, są zdeterminowane przez wiek i doświadczenie złodzieja, rolę, jaką pełni on przy kradzieży, przedmiot kradzieży, miejsce kradzieży, sposób kradzieży, obiekt kradzieży i porę kradzieży.

Wiek i doświadczenie złodzieja – to kryterium znajduje swoje odzwierciedlenie w grupach tematycznych, takich jak „młody złodziej”: *młodzieżowiec; баклан, гаврош* ‘Gavroche – postać chłopca z powieści Wiktora Hugo *Nędznicu*’, *короед, малышка, малютка, муравей, мышонок, пацан, собачка, цыпленок, шкет*; „stary złodziej”: *as, lis, lisek, opiekun; рысь*; „doświadczony złodziej”: *artysta, arystokrata, as, boss, fachman, fachowiec, guru, komputer, komputerowiec, Leser, lis, lisek, majster, mistrz, operator, orzeł, rączka, rzemieślnik, wór, wyga; авторитет, бобёр, бобр, гермес, губернёр, кум, отец, рысак*; „niedoświadczony złodziej”: *ciarciak, dziecko, dzieciuch, kapusta, żółwiak, żółwik; баклан, лопух, сазан, форумак, цыпленок*; „nauczyciel złodziejski”: *guwerner, mistrz, papa, profesor, tata/tatuś*; „autorytet złodziejski”: *arystokrata, boss; авторитет, князь, крутой, мастер, ураган*; „początkujący

złodziej”): *gówniarz, gzyms, gzymsik, indyk, omega, smyk, pacan, partacz, pikuś, porywacz, powstaniec, praktykant, smyk, student, żak; волк, молодняк, обезьяна.*

Rola, jaką wypełnia złodziej podczas kradzieży, jest zdeterminowana przez grupę tematyczną „uczeń, pomocnik, sługus złodzieja”: *drugoligowiec, figurka, kapa, konik, obcinacz, parkan, parkanik, pikuś, pionek, satelita, siostra, stoper, szklarz, szpic, szpica, świeca, trzecioligowiec, wabik, winkiel, wtórnik; алёшка, газель, малышка, малютка ‘uczeń doświadczonego złodzieja’, шнурок.* W tej grupie znajdują się jeszcze bardziej szczegółowe nazwy pomocnika, a mianowicie „pomocnik kieszonkowca”: *agata, bobas, chłop, chłopak, chłopiec, chłopaczek, czata, człowiek, czujka, dozór, gówniarz, gzyms, gzymsik, herbatnik, kałosz, kita, komik, konik, koń, lichtarz, łącznościowiec, mikrus, młodzik, ogon, oko, palant, podsufitka, rączka, robociarz, robotnik, sitarz, skoczek, słup, słupek, stojak, stojka, sprzedawca, szpryca, ściana, świadek, świeca, tarcza, tragarz, ucho, wartownik, winkiel, zajęc, zastona, zastonka, zuzia, żeton.*

Kolejna grupa tematyczna, najbardziej obszerna pod względem liczby quasi-semantyzmów, obejmuje nazwy fachu złodziejskiego zdeterminowane przez przedmiot kradzieży. Jako że przedmiot kradzieży odgrywa istotną rolę w hierarchii fachu złodziejskiego, na pierwszym miejscu uplasowały się quasi-semantyzmy nazywające drobnego złodzieja, kradnącego rzeczy o niewielkiej wartości: *bękart, chłopak, chłopaczek, chłopiec, cielak, cyc, cycek, cymbał, drań, drugoligowiec, dudek, dziad, dziadek, dziecko, dzieciuch, gnida, gnojek, gnój, gołębiarz, graciarz, gruzin, indyk, kajtek, karakan, karakon, kinder, knot, koncentrat, konik, kurak, lejek, lewus, lipa, lis, lisek, lachudra, malinka, mięczak, mikrus, młodzik, młokos, pajac, partacz, pęcherzyk, pietruszka, pistolet, platuś, płotka, podrywacz, stójkowy, smark, smród, smrodek, smyk, sroka, synek, szakal, szczawik, szczeniak, szczypiopek, szmaciarz, śmieciarz, śmieć, tchórz, trzecioligowiec, wazeliniarz, woda, wojtuś, wróbel, wróbelek, wyrobnik, zakąła, zaraza, zasraniec, żółtodziób, żuk; барахольщик, жулик, крыса, мазурик, моль, мойщик, муравей, мышь, пачкун, стрелок, халтурищик, хруц, шапочник (grasuje zazwyczaj na bazarach), шестёрка.* Drugie miejsce zajmują nazwy złodzieja pojazdów samochodowych: *autostop, cyklista, dorożkarz, drogowiec, felga, fiat (złodziej fiatów), furman, jeździec, kierowca, kataryniarz, kolarz, koło, kółko, lakiernik, mechanik, mikrus, motocyklista, oblatywacz, pirat, podrywacz, rakietowiec, salaciarz, spacerniak, spacerowy, szofer, szoferek, szprycha, stoper, taksiarz, taksówkarz, taryfiarz, tramwajarz, transportowiec, turysta, woźnica, wózkarz, wózkowy, wyścigowiec, żuźlowiec; мотовило; i trzecie miejsce zajmuje złodziej kradnący cenne rzeczy: *amant, bogacz, elegant, hrabia, inteligent, inte-**

ligenciak, jubiler, jubilerek, mechanik, paciorek, rączka, spinacz, sroka, szafir, szelma, szycha, śmietanka, tarpan, zefir, zegarmistrz, złomiarz, złotnik.

Pozostałe quasi-semantyzmy składają się na mniej liczne specjalizacje złodziejskie, takie jak: złodziej kradnący zwierzęta, a w szczególności: ptactwo domowe – *jastrząb, kurak, obdrapaniec, piechociarz, przykurcz, skubaniec, skubany, struś; хорёк*; konie – *koniarz; кони* i bydło domowe – *скотник*.

Grupę quasi-semantyzmów nazywających złodzieja ze względu na przedmiot kradzieży zamykają: *smakosz* – złodziej kradnący weki i przetwory mięsne; *голубятник, чердачник; lichwiarz, pajęczarz, szmaciarz, turysta* – złodziej kradnący bieliznę; *kuśnierz, wieszak; швец* – złodziej kradnący ubranie wierzchnie; *kuśnierz; скорняк* – złodziej kradnący wyroby futrzarskie; *panorama* – złodziej kradnący obrazy; *zegarmistrz; съёмщик* – złodziej kradnący zegarki; *czapkarz* – złodziej kradnący czapki; *мичуринец* – złodziej kradnący sprzęt rolniczy; oraz *nafciarz* – złodziej kradnący napoje alkoholowe.

Ważne miejsce w nazewnictwie specjalizacji złodziejskich odgrywa również miejsce działalności złodzieja. W tej grupie prym wiedzie złodziej kieszonkowy (złodziej kradnący pieniądze i drobne wartościowe przedmioty z kieszeni, torebek itp.): *balwierz, biedronka, brzytwa, brzytewka, chomik, denko, doktor, fachowiec, fakir, felczer, fircyk, fryzjer, grabarz, handlarz, handlowiec, holownik, hrabia, igła, igielka, inteligent, inteligenciak, kieszeń, kieszonka, kinder, kolejarz, konduktor, konik, krawiec, kupiec, lis, lisek, lwowiak, łepek, łebek, madyjar, majka, majster* ‘główny wykonawca kradzieży kieszonkowej’, *mechanik, medyk, mistrz, obcinacz, operator, opiekun* ‘kieszonkowiec plażowy’, *pawik, pelikan, podrywacz, prywaciarz, rączka, rentgen, rewizor, robotnik* ‘główny wykonawca kradzieży’, *rybak, rzep, samotnik, sklepikarz, skoczek, skubaniec, smolarz, sowa, spinacz, stojak, stopa, stopka, szef, sprzedawca, ściera, ścierka, śmieciarz, święty, torba, torbacz, tramwajarz, ustawiacz, wabik, wahadłowiec, węgorz, wężyk, woreczek, wózkarz, wujek, wyżeł, zmarzlak, żuk, żuraw, żyletka; аристократ, ёрш, жулик, купец, лазутчик, муравей, стрелок, техник, торговец, удило, художник.*

Kolejne miejsca w prezentowanej grupie quasi-semantyzmów zajmują nazwy złodzieja, który kradnie w hotelach – *amant, boy, buhaj, delegat, dyplomata, dyrektor, elegant, gość, holender, hotelarz, hotelowiec, hrabia, inteligent, inteligenciak, kamerdyner, karaluch, karciarz, kot, kret, lebioda, lis, lisek, majka, mara, mol, partner, pluskwa, przemysłowiec, szczur, szkot, szmer, szmerek, szwajcar, śpioch, tapicer, telefonista, tragarz* ‘złodziej podający się za bagażowego’, *walcownik, windziarz, wizytator, współlokator, wyga; муромец*; sklepach – *cichociemny, gość, handlowiec, hotelarz, jubiler, jubilerka, klient, kolejkowicz,*

kołchoźnik, konsument, krawaciarz, kret, kupiec, leplik, lata, makaroniarz, mechanik, pan, piskorz, rewizor, sklepikarz, sklepowy, smakosz, szop, ściągacz, warzywniak, warzywnik, windziarz; жених, кооператор, хвастун; domach i mieszkaniach – administrator, benzynka, chałupnik, deresz, domator, dziedzic, elektryk, gołębiarz, gość, graf, kamerzysta, klawisz, klient, kołędnik, kominiarz, kotmornik, kontroler, kot, kuzyn, lokator, markiz, nudziarz, pogromca, prywaciarz, skoczek, szklarz, szybownik, ściągacz, wazelinarz, wędkarz, złotnik; слонтяйка, сонник, сын. Również sporą grupę quasi-semantyzmów znajdujemy wśród nazw złodzieja, którego miejscem „pracy” są piwnice – borsuk, brudas, garncarz, gołębiarz, górnik, gówniarz, grabarz, grotolaz, hades, hydraulik, jamnik, jeżowiec, koncentrat, kret, lewar, lewarek, lis, lisek, monter, nietoperz, partacz, pędrak, pieśniarz, rupieciarz, słoik, smoluch, szmaciarz, stęchły, sztygar, śmieciarz, świecznik, tramwajarz, tunel, tunelik, turysta, tramwajarz, węglarz; banki – balon, balonik, bankier, bankowiec, bogacz, buchalter, cudzoziemiec, faraon, filantrop, kasiarz, kasjer, marynarz, milioner, planista, poborca, waluciarz; cmentarze i krematoria – dentysta, grabarz, hiena, kujot, skryptor, szakal, świętek, truchło, trup, trupek, żałobnik; могильщик; strychy – gołębiarz, kominiarz, pająk, pajęczak, pajęczarz, spinacz, szybownik, turysta; верховой; kościoły – kapelan, lichwiarz, organista, proboszcz, świętek, światowiec, świątkarz; dworce kolejowe i pociągi – porywacz, rączka, skoczek, ustawiacz, wahadłowiec; майданик, мойщик, посадчик; statki – mors, pływak, retman, załogant; stragany i kioski – kioskarz; ботвинник, плоточник; wsie – ogrodnik, prowincjał, nasecznik; oraz metro – крот, мышь. Pozostałe quasi-semantyzmy to jednostkowe konstrukcje, nazywające złodzieja, który kradnie w hotelach robotniczych – robotnik; sklepach jubilerskich – ювелир; aptekach – farmaceuta; kurortach – kempingowiec; ogrodach – dzierzawca. Znajdujemy również wyraz dekorator, który nazywa złodzieja kradnącego z witryn sklepowych. Do nazw złodzieja uzależnionych od miejsca jego działalności można także zaliczyć formacje: ufo, turysta; застрелер, które nazywają złodzieja na „występach gościnnych” (ros. вор-застрелёр), oraz крыса ‘szczur’ – złodziej, który kradnie u swoich, na swoim podwórku.

Wśród konstrukcji nazywających złodzieja w zależności od sposobu jego działania można spotkać i te odnoszące się do jego działań fizycznych (określonych narzędzi, użycie siły, sposobu dostania się do obiektu kradzieży itp.) lub też stosowanych forteli: złodziej dokonujący kradzieży za pomocą kluczy lub innych przyrządów technicznych – inżynier, kowal, palacz ‘operujący palnikiem gazowym lub kwasami’, ślusarz, wytrych; выдпа ‘dobrze znający systemy zamków drzwiowych’, слесарь, техник; dokonujący włamań za pomocą wytrycha

– druciarz; poprzez wyłom w murze, ścianie – *murarz*; poprzez podkop – *кром*; poprzez dach, sufit – *dekarz*; poprzez rynną dachową – *rynniarz*; poprzez balkon lub loggię – *верхолаз*; złodziej okradający ofiary w trakcie ich zabawiania – *figlarz*; złodziej okradający swoje ofiary w towarzystwie kobiety – *panikarz*. Do tej grupy włączymy również nazwy: *водопроводчик* ‘złodziej podający się za hydraulika’; *артыста* ‘złodziej kradnący w obecności mieszkańców domu’; *бурмистр*, *урzęдник* ‘złodziej podający się za urzędnika’; *инкассент* ‘złodziej podający się za inkasenta’; *монтер* ‘złodziej podający się za montera’; *комиссар* ‘złodziej podający się za milicjanta’ itp.

W zależności od obiektu kradzieży nazwy złodziei są zdeterminowane przez podejmowane działania na ściśle określonych osobach. Ten, kto wyspecjalizował się na okradaniu osób nietrzeźwych i śpiących, to *dusiciel*, *спіосзек*, *trup*, *труpek*; *моійуцук*. Do tej grupy włączymy również złodzieja, który okrada osoby celowo uśpione – *chemik*, jak i złodzieja, który okrada kobiety – *hiena*.

Ostatnia grupa quasi-semantyzmów obejmuje złodziei działających o określonej porze dnia lub podczas uroczystości: nocny złodziej to *hiena*, *kot*, *marek*, *sowa*, *szpik*; *лунатик*, *ночник*, *сонник*; złodziej poranny – *budzik*; złodziej przedpołudniowy – *wczesniak*; złodziej kradnący w ciągu dnia – *светляк*, *светлячок*; złodziej kradnący na odpustach – *organista*.

Zaprezentowane powyżej quasi-semantyzmy nazywające złodzieja w zależności od jego doświadczenia, specjalizacji, sposobu działania itd., jak można zauważyć, są rezultatem przekształceń semantycznych wyrazów odzwierciedlających szerokie spektrum rzeczywistości, wśród których znajdujemy np. nazwy zwierząt (*kanarek*, *motyl*, *orzeł*, *pszczola*; *волк*, *обезьяна*, *сазан*) i nazwy przedmiotów (*budzik*, *igła*, *żyłetka*; *шнурок*), jednak przeważająca liczba badanych jednostek ma swoje źródło w nominacji osób w języku normatywnym (*doktor*, *inteligent*, *farmaceuta*, *lichwiarz*; *женух*, *комиссар*, *насечник*, *турист* itd.).

Interesująca jest też liczba formacji quasi-semantyzmów w badanych językach. W polskim podstandardzie językowym (na podstawie materiałów źródłowych wykorzystanych na potrzeby niniejszej analizy, spośród których przeważają rosyjskie słowniki) obserwuje się większy odsetek quasi-semantyzmów w porównaniu z rosyjskim. Może to świadczyć (pomijając błędy leksykograficzne, które zawsze towarzyszą kodyfikacji języka nienormatywnego) o większym zamiłowaniu polskiego użytkownika rozpatrywanego podstandardu językowego do modyfikacji semantycznej, do metaforyzowania rzeczywistości.

Materiał badawczy ukazuje również niesymetryczność w poszczególnych grupach tematycznych, gdyż obserwuje się grupy charakterystyczne tylko dla

polskiego żargonu (np. pomocnik kieszonkowca, złodziej okradający kościoły, złodziej kradnący w hotelach) oraz w jednostkowych przypadkach – tylko dla rosyjskiego (np. złodziej kradnący w ciągu dnia, złodziej sprzętu rolniczego). Nie oznacza to bynajmniej braku określenia danej specjalizacji złodziejskiej w danym języku. Te brakujące ogniwa mogą być odzwierciedlone w postaci zasygnalizowanych już właściwych żargonizmów, które nie były przedmiotem niniejszej analizy.

Cechą charakterystyczną nazw specjalizacji złodziejskich, szczególnie w języku polskim, jest ich bezpośrednia motywacja obiektem lub subjektem przedmiotu kradzieży. Stąd w polskim żargonie takie konstrukcje, jak: *dekorator* (złodziej okradający witryny sklepowe), *farmaceuta* (złodziej okradający apteki lub kradnący w aptekach), *fiat* (złodziej fiatów), *inkasent* (złodziej podający się za inkasenta), *jubiler* (złodziej okradający sklepy jubilerskie), *proboszcz* (złodziej okradający kościoły lub kradnący w kościołach) itd. W języku rosyjskim odnaleziono tylko dwie takie konstrukcje: *сромник* (złodziej kradnący bydło) i *ювелир* (złodziej okradający sklepy jubilerskie).

Również trzeba mieć na uwadze fakt, iż zaprezentowany wycinek rzeczywistości nie odnosi się do pierwszej dekady XXI wieku – materiał źródłowy pochodzi z drugiej połowy wieku XX, dlatego też widoczny jest np. brak nazw związanych z przestępczością komputerową, informatyczną, bankową, które obecnie funkcjonują w postaci quasi-semantyzmów, jak i właściwych żargonizmów (głównie zmodyfikowane zapożyczenia z języka angielskiego), jednak już nie na gruncie właściwego żargonu przestępczego, lecz w sferze żargonu informatyków, tudzież hakerów.

O „historycznym” wymiarze badanego materiału leksykalnego świadczy również np. brak polskich quasi-semantyzmów oznaczających złodzieja, który kradnie w metrze, czy też brak rosyjskich quasi-semantyzmów oznaczających złodzieja samochodowego. Można domniemywać, że skoro w polskich realiach owego okresu nie było np. metra, a w rosyjskich (właściwie jeszcze radzieckich) nie było znaczącej ilości pojazdów samochodowych skumulowanych w rękach prywatnych, to i nie było potrzeby tworzenia jednostek językowych odzwierciedlających stan nieistniejący. Tezę tak postawioną podtrzymuje także duża liczba polskich nazw złodzieja, który okrada kościoły (świątynie), i brak ich rosyjskich ekwiwalentów. W realiach radzieckich i postradzieckich nie było czego okradać, gdyż zdecydowana większość kościołów (cerkwi) była już okradziona.

Reasumując, raz jeszcze należy podkreślić, że rozpatrywany językowy wycinek rzeczywistości opierał się na polskich i rosyjskich słownikach, których zawartości nie sposób porównywać, gdyż powstawały one w zupełnie odmien-

nych realiach. Niemniej, zaprezentowana rzeczywistość jest przyczynkiem do odzwierciedlenia procesów mentalnych zachodzących w świadomości i podświadomości użytkowników danego języka.

Резюме

*Воровские специализации в аспекте квазисемантики
(на материале польского и русского воровского жаргонов)*

Как в русском, так и в польском языковых подстандартах на уровне воровского жаргона наблюдается большое количество названий вора по его „профессиональным” предпочтениям (ночной вор; вор-взломщик; вор, обкрадывающий пьяных; вор, обкрадывающий квартиры и т.д.). Названия вора в рассматриваемом нами аспекте осуществляются в виде квазисемантизмов – слов, которые были почерпнуты языковым подстандартом из нормативного языка с одновременной семантической модификацией. Такие слова на этом же уровне уже не обозначают первоначальных понятий (*budzik, sowa, żyletka; конь, собака, пасечник* и др.) – они, приобретая новую семантику, отображают действительность посредством различных ассоциаций, какие возникают у носителей языка. Результаты именно этих ассоциаций и легли в основу названий вора по его специализации.

Summary

*Thieves specializations in the world of quasi-semantics
(based on the material of Polish and Russian criminal jargon)*

Both in Russian and Polish language substandard at the level of criminal jargon we can observe a lot of information which indicates the thieves’ “specialization” (night thief, burglar, thief which steals from drunk people, thief which robs apartments etc.). Designations of a thief in considered aspect are reflected as quasi-semantics – words which were borrowed from normative language and then semantically modified. Such words, on a considered level, have no longer its primal meaning (*budzik, sowa, żyletka; конь, собака, пасечник* etc.) because of their semantic modification, they reflect the reality through different associations that arise for native speakers. Ipso facto, the subjects of this analysis are quasi-semantics which are calling the thief according to his specialization.

Materiały źródłowe:

1. J. Anusiewicz, J. Skawiński, *Słownik polszczyzny potocznej*, Warszawa – Wrocław 2000.
2. K. Stępniaak, *Słownik tajemnych gwar przestępczych*, London 1993.
3. S. Kania, *Słownik argotyzmów*, Warszawa 1995.
4. Д.С. Балдаев, В.К. Белко, И.М. Исупов, *Словарь тюремно-лагерно-блатного жаргона (речевой и графический портрет советской тюрьмы)*, Москва 1992.
5. Д.С. Балдаев, *Словарь блатного воровского жаргона*, т. 1–2, Москва 1997.

6. *Толковый словарь лагерно-воровского языка*, [в:] С. Снегов, *Язык, который ненавидит*, Москва 1991.
7. В. Быков, *Русская феня*, Смоленск 1994.
8. В.С. Елистратов, *Словарь русского арга*, Москва 2000.
9. О.П. Ермакова, Е.А. Земская, Р.И. Розина, *Слова, с которыми мы все встречались. Толковый словарь русского общего жаргона*, Москва 1999.
10. В.М. Мокшенок, Т.Г. Никитина, *Большой словарь русского жаргона*, Санкт-Петербург 2001.
11. <<http://yourchat.ru/forums//showthread.php?t=3021>>, dostep 13.12.2011.